

ARAŞTIRMA MAKALESİ (Research Article)

Ş. Pinar Tunçok¹,
Orcid: 0000-0003-0508-3469

Mustafa Gürgüler²,
Orcid: 0000-0001-7733-2159

¹Proficiency in Art Program Student,
Haliç University, Textile and Fashion
Design, İstanbul, Türkiye

²Asst.Prof., Haliç University, Faculty of
Fine Arts, Department of Textile and
Fashion Design, İstanbul, Türkiye

Sorumlu Yazar (Corresponding Author):
Ş. Pinar TUNÇOK
pinar.tuncok@gmail.com

Anahtar Kelimeler:

Dikiş, Dikiş teknikleri, Tekstil, Sanat,
Görsel algı

Keywords:

Sewing, Sewing techniques, Textile, Art,
Visual perception

Dikiş Teknikleri ve Sanatsal İfade Unsuru Olarak Tekstil

Stitching Techniques and Textile as an Element of Artistic Expression

DOI: 10.54976/tjfdm.1259717

Alınış (Received): 03.03.2023

Kabul Tarihi (Accepted): 15.08.2023

ÖZ

II. Dünya Savaşı sonrasında yaygınlaşmaya başlayan yeni sanat biçimleri ile beraber, sanat üretiminde günlük hayatta kullanılan malzemelerin ve tekniklerin de yer aldığı örnekler artış göstermiştir. Bu duruma paralel olarak, sanat dışı malzemeler ve zanaat olarak nitelendirilen teknikler sanat üretiminin bir parçası olmuş, sanat ve zanaatın aynı yüzeyde ifade edilmesine olanak sağlamıştır.

1950'li yıllardan itibaren zanaat tekniklerinin sanat alanında kullanıldığı çalışmalarda malzeme ve teknik olarak, tekstil ve dikiş tekniklerinin de kullanımı oldukça yaygınlaşmaya başlamıştır. Sanatçılar tarafından sanat malzemesi olarak kullanımıyla yeni bir kimlik ve işlev kazanan tekstil malzemeler, dikiş iğnesi ve dikiş ipliği, insan ile tekstil arasındaki bağları somutlaştırma aracına dönüşmüştür.

Görsel algılama ve görsel illüzyonların; renk, perspektif, hareket vb. etkenlerle desteklenerek algı üzerinde yarattığı etki algı yanılsaması, optik illüzyon olarak tanımlanmaktadır. Sanat ve tasarım aracılığıyla duyguların aktarımının somutlaştırılmasında, dikiş teknikleri ve tekstil malzemeler ile oluşturulan çalışmalarda estetik değerlerin yanı sıra görsel illüzyonlar ile bellek, algı ve duygular üzerinde yanılsamalar yaratılarak, dikkat çekilmektedir.

Bu çalışmada, tekstil malzemeler ve dikiş tekniklerinin sanat üretiminde görsel algı üzerindeki etkileri, Gestalt ilkeleri doğrultusunda seçilen örnek çalışmalar üzerinden ele alınmıştır. Tekstil malzeme ve dikiş tekniklerinin sanat alanında plastik öge olarak kullanımı ve görsel algı üzerinde sahip olduğu etki incelenmiştir.

ABSTRACT

With the new art forms that started to become widespread after the World War II, studies including the materials and techniques used in daily life in art production increased. Parallel to this situation, non-artistic materials and techniques defined as crafts have become a part of art production, enabling art and craft to be expressed on the same surface.

Since the 1950s, the use of textile and sewing techniques as materials and methods in the artworks in which craft techniques are included in the field of art has started to become widespread. Gaining a new identity and function with its use as an art material by artists; Textile materials, sewing needle and thread have turned into a means of embodying the bonds between people and textiles.

Visual perception and visual illusions; the effect they create on perception by supporting factors such as color, perspective, motion is defined as illusion of perception, optical illusion. In the embodiment of the transmission of emotions through art and design, the studies created with sewing techniques and textile materials draw attention by creating illusions on memory, perception and emotions with visual illusions as well as aesthetic values.

In this study, the effects of textile materials and sewing techniques on visual perception in art production are discussed through selected case studies in accordance with the Gestalt principles. The use of textile materials and sewing techniques as a plastic element in the field of art and its effect on visual perception have been examined.

Kaynak gösterimi: Tunçok, Ş.P., Gürgüler, M., (2023). "Dikiş Teknikleri ve Sanatsal İfade Unsuru Olarak Tekstil", *Turkish Journal of Fashion Design and Management (TJFDM)*, 2023, 5(3): 145-158. doi: 10.54976/tjfdm.1259717

How to cite: Tunçok, Ş.P., Gürgüler, M., (2023). "Stitching Techniques and Textile as an Element of Artistic Expression", *Turkish Journal of Fashion Design and Management (TJFDM)*, 2023, 5(3): 145-158. doi: 10.54976/tjfdm.1259717

Giriş

Tekstil ile insan ilişkisi doğumdan itibaren başlayıp yaşamın her alanında iç içe geçerek derinleşmektedir. Tekstil yüzeylerin; dikiş, düğüm, örgü gibi tekniklerle şekillendirilerek işlevsel olarak kullanılması sağlanırken, aynı zamanda estetik özellikler de kazandırılmaktadır.

Teknik olarak en basit tanımıyla dikiş, iki kumaş parçasının iğne ve ipliğin yardımıyla birleştirilmesi olarak tanımlanabilmektedir. Birleştirme amacının yanı sıra süsleme, onarma gibi işlevleriyle de kullanılmaktadır. Dikiş, görsel olarak incelendiğinde birbirini takip eden eşit büyüklükteki kesik çizgilerden oluşmaktadır. Belli bir başlangıç noktası ve devamlılık esasına dayanması bakımından iğne ve iplik ile oluşturulan çizgi temsilleri olarak da nitelenmek mümkündür.

Dikiş dikme eylemi; günlük yaşamda fonksiyonel bir teknik olarak elde iğne ve dikiş ipliği ile yapılabildiği gibi, gelişen teknoloji ile beraber farklı özelliklere sahip dikiş makineleri ile de uygulanmakta, profesyonel bir eğitime ihtiyaç duymadan herkesin kolaylıkla deneyimleyebileceği bir eylem konumundadır. Çoğunlukla görsel gözlem ile benimsenen bu beceri aynı zamanda pratik yapma ve el becerisine dayalı olarak gelişmektedir, yorgancılık, terzilik, ayakkabıcılık gibi zanaat alanlarında da kullanılan bir tekniktir. Zaman içerisinde sanat alanında kullanılan bir teknik ve araç haline gelmesiyle beraber hem sanat hem de zanaat değeri bakımından disiplinler arası alternatif teknik olarak kullanılmaktadır.

Çizgi temsillerinin dikiş iğnesi ve dikiş ipliği kullanılarak oluşturulduğu çalışmalarda, tekstil malzemelerin kolay form verilebilme ve doku özelliğinden faydalanılmasının yanı sıra yüzeylerde renk, desen ve perspektif görüntüsü yaratmada, iğne ve dikiş ipi yanılsama-illüzyon aracı olarak da kullanılmaktadır.

Louise Bourgeois; dikiş ile özdeşleştirdiği duygularını “Her zaman ayrılma ve terk edilme korkusu yaşadım. Dikiş, benim bir şeyleri bir arada tutma ve bütünleştirme çabamdır” (URL 1), Debbie Smyth, “Çizim yaptığım işin temelidir ve herhangi bir malzemeyle çizim yapabilirsiniz” (URL 2) sözleri ile ifade etmektedir.

Bu çalışmada, dikiş ve teknikleri kullanılarak oluşturulan çalışmalarda, malzeme ve tekniğin gerçek anlam ve işlevlerinin yanı sıra algılama üzerindeki etkisine dikkat çekilmektedir. Aplike, kapitone, patchwork-kırkyama, düz dikiş, nakış-işleme teknikleri birleştirme, bütünlük, beraberlik, insan ilişkileri gibi farklı duyguları ifade ederken, birey, toplum ve kültürün de birbiri ile olan ilişkisine dikkat çekmektedir.

Sanatsal yaratıcılığını tekstil malzemesi ile ifade eden sanatçılar, çalışmalarında tekstil malzemelerini alışılmış sanat malzemelerinin dışına çıkararak vermek istedikleri mesajları güçlendirmek, metaforik anlamlar yüklemek, illüzyon yaratmak, geçmiş ile iletişim kurma aracı olarak kullanılmaktadırlar.

Materyal yöntem

Bu çalışma özelinde, dikiş tekniklerinin sanat alanında ifade-üretim aracı olarak kullanımı ve dikiş teknikleri ile yüzeylerde yaratılan görsel ve anlamsal etkiler seçilen örnek çalışmalar üzerinden Gestalt ilkeleri doğrultusunda ele alınmıştır. Günlük hayatta kullanılan işlevsel bir tekniğin, sanatçılar tarafından, algı ve bellek etkileşimi sonucu, sanat aracına dönüşümü incelenmiştir.

Dikiş Teknikleri ve Sanatsal Form Arayışı

Dikiş; günlük hayatta ev ekonomisine katkıda bulunmak, aile fertlerinin ihtiyaçlarını karşılamak, farklı kültürlerdeki çeyiz geleneği uygulanmasında genel olarak kadınlar tarafından gerçekleştirilen bir eylem olarak bilinmektedir. Zanaat, boş zaman aktivitesi-hobi kapsamının yanı sıra tekstil temelli sanat çalışmalarında dikiş teknikleri ile yüzeylerde görsel ve grafik etkiler yaratılırken aynı zamanda yanılsama-illüzyon etkisi de oluşturulmaktadır.

Sanat alanında kullanılmaya başlanan yeni malzeme ve tekniklerin arasında zanaat araçları ve tekniklerinin de yer almasıyla ilgili olarak; Shiner (2018);

“Zanaat araçlarının güzel sanata asimilasyonu 1950’lerin sonlarında iki doğrultudan başlıyordu: Birincisi zanaatla özdeşleşen malzemelere yönelmeye başlayan sanatçılar tarafından, ikincisi ise güzel sanatın üsluplarını ve işlevsel olmayan amaçlarını benimsemeye başlayan zanaatçılar tarafından” olduğunu ifade etmiştir.

Shiner’in asimilasyon olarak değerlendirdiği durum aynı zamanda postmodernizme işaret etmekte, özellikle 1900’lü yılların başlarından olmak üzere, 2. Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında görülmeye başlanan yeni sanat ve ifade biçimleri postmodernizm ile alakalı olarak ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu dönemden itibaren sanat alanında farklı malzeme ve tekniklere yönelim ile beraber artık her şeyin sanat olarak kabul edildiği bir döneme geçilmiştir.

Barret’e göre; bazı sanatçılar malzeme seçiminde sadece tuval ve yağlı boya ile sınırlı kalırken, bazıları ise bu 2 malzemeyi farklı malzemelerle birleştirerek yeni tekniklerle yüzeyi daha ön plana çıkartan çalışmalar yapmaktadır (Barret, 2012). Neo-Dada ve popart ile ahşap, çamur, iplik gibi yeni malzeme ve tekniklerin kullanımı (Shiner, 2018) yaygınlaşmaya başlamıştır. Yaygınlaşan teknik ve uygulama çeşitlilikleri ile ilgili olarak ise;

Ay (2018) göre; “Tekstil ve sanat arasındaki etkileşim, sanatçıların yeni yorumlarına hem kavramsal olarak hem de malzeme çeşitliliği bakımından esin kaynağı olmuştur. Günümüz sanatçılarının tekstil ürünlerine karşı edindiği yeni ve farklı bakış açılarıyla, sanatçıların araştırmacı yönünün, yaratıcılıklarını desteklediği görülmektedir”.

Coşkun Onan (2020); malzeme ve teknik olarak arayışlara giren sanatçıların, farklı alanlara ait olan malzeme ve teknikleri çalışmalarına katabilmek için belirli bilgi ve beceriye de sahip olunması gerektiğine dikkat çekmektedir. Çalışma konusu kapsamında

ele alınmış olan, dikiş dikme eylemi özelinde bakıldığında, ilgisi olan bireylerin kısa bir süre içerisinde malzeme ve teknik bilgi bakımından dikiş tekniklerini kolayca kavraması ve uygulamasının yanı sıra ulaşılabilir malzemeler ile deneyimleyebilme imkanı vardır. Deneysel olarak uygulanabilmesi bakımından merak duygusunu besleyerek, ortaya çıkacak sonucun bilinmezliği, sanatçılara ilham veren bir teknik olduğunu düşündürmektedir.

Duchamp,” sanatçının yaratıcı edim sırasında ilkel duygularını malzemesine transfer ettiğini söyler; böylece malzeme, bu duyguların izleyiciye aktarılmasını sağlayan bir aracıya dönüşür” (Kuspit, 2018). Tekstilin insan yaşamındaki yeri ve insanla olan bağı, algı ve bellek ile etkileşime geçerek; dikiş iğnesi ve iplik aracılığı ile sanatçılar tarafından duygu, düşünce ve verilmek istenen mesajların aktarılmasını sağlayan bir ifade biçimine dönüşmesine katkı sağlarken, yeni bir iletişim şekli de oluşturmaktadır. Görme duygusu ile zihin ve bellek üzerinde oluşan hatırlama ve yanılısma gibi etkilerin oluşmasında sanatçıların dikiş iğnesi ve iplik gibi temel malzemeleri kullanarak oluşturdukları bilişsel etkiden söz etmek mümkündür. Yüzyıllar boyunca kültürlerin kendilerine ait simge ve teknikleri oluşturdukları zanaat örnekleri özelinde dikiş temelli teknikler ele alındığında, bu tekniklerin de kendi içinde taşıdığı anlamlarla günümüze kadar varlığını sürdürdüğü bilinmektedir. Günümüzde de geleneksel anlamlarını taşımaya devam ederken aynı zamanda sanat alanında da bu tekniklere yer verildiği görülmektedir.

Dikiş Teknikleri ile Oluşturulan Görsel Etkiler

Algı, beş duyumuz ile çevremizi fark etme eylemi olarak tanımlanabilmektedir. “Duyumla gelen uyarıcının tanımlanması ve anlamlandırılmasına algı denir” (Sayar, Dinç, 2011). Algılarımızı daha önceki öğrenmelerimiz, deneyimlerimiz, önyargılarımız, içgüdülerimiz ve anlık duygularımız şekillendirmektedir (Sayar, Dinç, 2011). Algılarımız yaşantı-deneyim, maruz kalma, tecrübe gibi farklı değişkenlere bağlı olarak zihnimizde tanımlanmakta ve gelişmektedir.

Görme duyumuz ile oluşan görsel algımızın oluşmasında, hafızamızda yer alan anılarımız, duygu durumumuz ile bağlantılıdır. İnsan ve tekstil ilişkisi dikkate alındığında, tekstil temelli malzemeler ve dikiş teknikleri kullanılarak oluşturulan yüzeyler ile zihnimizde yer alan görüntüler birbiri ile ilişki kurarak çağrışım yapmaktadır. Bir renk, doku, desen ile hafızamızda yolculuğa çıkmamız mümkündür.

Tekstil malzemeler ile yüzeylerde oluşturulan desenler ve çeşitli dikiş teknikleri ile aynı zamanda farklı kültürel, bölgesel çağrışımlar ya da duygu durumunu niteleyen simgesel anlamlar yansıtabilmekte, illüzyon etkisi de oluşturulabilmektedir. Görme eylemi ile başlayan süreç, farklı duyguların da harekete geçmesini sağlamaktadır. Bu durumda görsel algının duygular üzerinde etkisinin olduğu ya da duyguların görsel algının şekillenmesinde etkisi olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü her 2 durum iç içe olarak gelişmekte ve birbirini etkilemektedir.

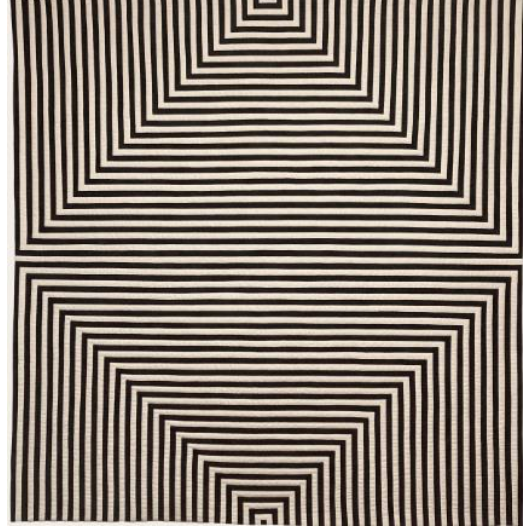
Bellekteki imgeler, algıyı teşhis etmeye, yorumlamaya ve bütünlemeye hizmet etmektedir (Arnheim, 2018). Berger’e göre; imgeler insan yapısıdır. Algı ve duygular ile

zihinde yaratılan imgeler “görme biçimi” olarak değerlendirilmektedir (Berger, 2022.). Görsel algılamada Op art, Trompe L’oeil, Gestalt ilkeleri gibi farklı algılama prensiplerinden faydalanılmaktadır.

Önder (2021)’in tanımlamasına göre “*görsel anlatım diline hizmet eden sanat ve tasarım eserinde sanatçı/tasarımcının içselliği doğrultusunda yakalanmaya çalışılan simülasyon giz, manipülasyon, yanılsama, gerçeklik gibi kavramlar, estetik değerler barındıran çeşitli yöntem ve tekniklerle beslenen yeni tür eserlerin oluşmasına ön ayak olmuştur*”.

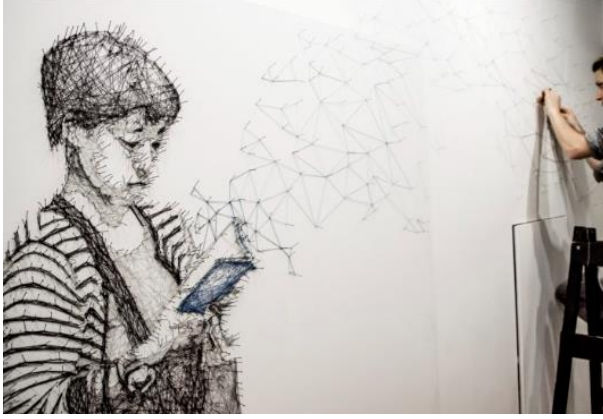
Görsel 1. Linda Robertus, Len'in Yorganı
Figure 1. Linda Robertus, Len's Quilt

Görsel 2. Victoria Van der Laan, 2021
Figure 2. Victoria Van der Laan, 2021

“Op Art sanatçıları, insanın ışık, göz ve beyin arasındaki bağlantılarını irdelemiş olan felsefe, deneysel psikoloji, optik fizik ve fizyoloji biliminin araştırma yöntemlerinden yararlanmışlardır” (Bilirdönmez, 2022). Sanat, felsefe ve gerçekliğin sorgulandığı disiplinler arası çalışma alanına dönüşmüştür. Görsel 1’de 2 boyutlu yüzeyde 3. Boyut etkisi, Görsel 2’de ise hareket ve derinlik etkisi tekstil malzeme ve dikiş teknikleri kullanılarak “quilt” kapitone-yorganlama teknikleri ile oluşturulduğu görülmektedir.

Fransızca bir terim olan Trompe l’oeil “seyircinin en azından ilk bakışta imgeyi aslında sadece temsil ettiği şeyin ta kendisi olarak algılamasına yol açan olağanüstü bir doğalcılıktır” (Leppert, 2021) olarak tanımlanmaktadır. 2 boyut üzerinde 3. boyut algısını yaratarak olmayan bir boyutun görsel yanılsama ile varlığına inandırmaktadır.

Görsel 3. Debbie Smyth, Çivi ve Dikiş ipi. 2017
Figure 3. Debbie Smyth, Pin and Thread, 2017

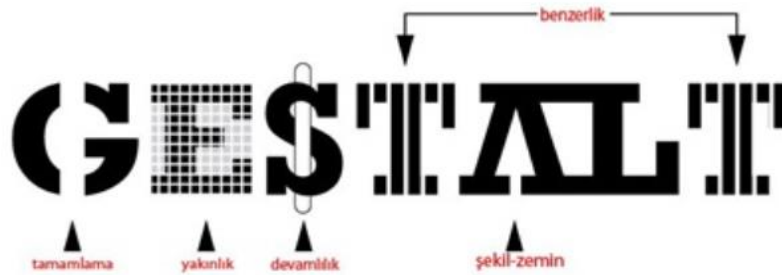
Görsel 4. Choi So-Young, Hong Kong Soho Caddesi, 2013
Figure 4. Choi So-Young, Hong Kong Soho Street, 2013

Debie Smyth, dikiş iplerini çivi yardımıyla sabitleyerek, iplerden boyutlu çalışmalar yapan kalem ve boya kullanmadan da alternatif malzeme olarak dikiş ipi ile ipin çizgisel görüntüsü ile çalışmalarını oluşturmaktadır. Görsel 3'te ip ve çivi ile oluşturduğu çizim algısı yaratan çalışması görülmektedir.

Kore'li sanatçı Choi So-Young tekstil malzemeler ile oluşturduğu çalışmalarında, 2 boyutlu yüzeyde 3. boyut etkisini yaratırken, tekstil malzemeyi perspektif aracı olarak yorumlamakta ve malzeme ile derinlik algısı oluşturmaktadır. Görsel 4'te tekstil malzeme ile oluşturduğu sokak perspektifine kullandığı denim-kot kumaşların hem renk özelliğini hem de düğme ve dikiş detaylarını çalışmasının bir parçası olarak kullanmaktadır.

Gestalt Algı İlkeleri

1900'lerde Alman ve Avusturyalı psikologların ortaya çıkardığı "Gestalt" kavramı, temelde insanın gözünün görsel deneyimleri nasıl organize edip algıladığını araştırmaktadır (Uçar, 2004). Gestalt ilkeleri; tamamlama, yakınlık, devamlılık, şekil-zemin, benzerlikten oluşmakta ve görsel algılamaya sürecinde, görme eyleminin zihinde oluşturduğu ilişki ve çağrışımlardan yola çıkarak bu ilkelere göre anlamlandırma yapmaktadır.

Görsel 5. Gestalt İlkeleri
Figure 5. Gestalt Theory

Gestalt algı kuramına göre, insan zihni bütüne odaklıdır. Bütünü oluşturan parçalar zihnimize, anlamlarına ve özelliklerine göre değerlendirilmektedir (Ocvirk vd., 2015). Düşüncelerimiz gördüklerimizi etkiler, gördüklerimiz de düşüncelerimizi (Arnheim, 2018), anlamlandırma işlemi zihnimize etkileşimli olarak değerlendirme yaparken yaşantı yoluyla belleğimizde şekillenmektedir.

Boyanın yerini tekstil malzemeler, fırçanın yerini ise dikiş tekniklerinin aldığı çalışmaları Gestalt ilkeleri doğrultusunda ilişkilendirdiğimizde ise günlük yaşamda temas halinde bulunan tekstil yüzeylerin, insan algısı üzerindeki etkileri estetik ve sanatsal olarak yine bu malzemeler aracılığıyla somutlaştırılmaktadır.

Bu çalışmada yer alan görsellerde kullanılan dikiş teknikleri; applike, kapitone, patchwork-kırkyama, düz dikiş, nakış-işleme olarak sıralanmaktadır. Bu teknikler görsel ve işlevsel özellikleri bakımından farklı anlamlar taşımalarının yanı sıra oluşturulan sanat çalışmalarında kullanılmaktadır. Görsel algılama ile yeni bir anlamlandırma ve ilişki kurma sürecini Görsel 5'te yer alan Gestalt ilkeleri; tamamlama, yakınlık, devamlılık, benzerlik ve şekil-zemin ilkesi ile desteklenmektedir.

Bulgular

Dikiş Tekniklerinin Görsel Etkileri

Tekstil malzemeler, günlük hayatta fonksiyonel bir araç olmasının yanı sıra farklı kültürlerle ait kimlik ve değerleri de ifade etmektedir. Bu kültürel değerler aynı zamanda evrensel olarak tanınırlığı sağlamaktadır. Japon kültüründe yer alan sachiko, İtalyan kültüründe yer alan asisi, Özbek kültüründe yer alan suzani vb. tekniklerin geleneksel anlamları dışında sanat alanında da yer alan teknikler olması sebebiyle hem kültürel çağrışım yapmakta hem de sanatsal ifade aracı olma görevi görmektedir. Bu vb. tekniklerin kullanılarak üretildiği çalışmalar kültürel anlamlarının yanı sıra görsel olarak, dikiş adımları ile oluşturdukları çizgisel etkiler bakımından da anlam taşımaktadır.

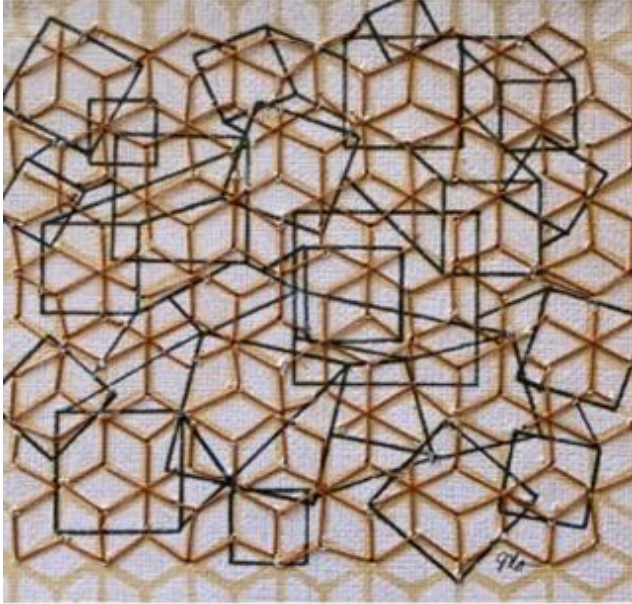
Dikiş teknikleri ile oluşturulan tekstil temelli çalışmaların, görsel algılama ve anlamlandırılması Gestalt İlkeleri ile mümkündür. Görsel algılama ile sadece görme eylemi gerçekleşmez aynı zamanda izleyicilerin hafızalarında yer alan önceki öğrenme ve anıları da çağrışım yapmaktadır. Görsel algılama, Gestalt algı teorisinin şekil-zemin, tamamlama, yakınlık, benzerlik ve devamlılık ilkeleri ile ilişkilendirilerek, dikiş tekniklerinin uygulandığı yüzeylerde izleyicilerin merak ve ilgisini çekerek, sürece dahil etmektedir.

Tekstil yüzeylerin kolay şekillendirilmesi, ulaşılabilir bir malzeme olması gibi özellikleri bakımından dikiş tekniklerin işlevsel-birleştirme amacının yanı sıra doku, boyut ve renkler yardımıyla, insan tekstil ilişkisinin de yeniden anlamlandırılması ve yorumlanmasını sağlamaktadır.

Çalışmamızın devamında Gestalt ilkeleri; tamamlama, yakınlık, devamlılık, şekil-zemin, benzerlik ilkeleri, dikiş tekniklerinin tekstil ve kağıt temelli malzemeler üzerine uygulandığı 2 boyutlu çalışmalar ile örneklendirilerek ele alınmıştır.

Tamamlama: Tamamı görülmeyen ya da yarım olan olay ve nesnelerin zihin tarafından tam olarak algılanması durumudur. Zihin boşlukları kendisi doldurmaktadır (Gündoğdu, 2019).

Arnheim (2018), eksik olanı tamamlamayı “Algısal örgütlenme, kendisini doğrudan verili malzemeyle sınırlamaz; aksine görülemez uzantıları, görülebilir olanın gerçek kısımları olarak kaydeder” şeklinde açıklamaktadır. İnsan zihni bütünü oluşturan parçalarda eksiklik ya da farklılık olsa bile eksikliği zihinsel olarak tamamlayabilmektedir. Dikiş adımları aralarında boşluklar kalsa bile birbirini takip etmekte ve zihinde tamamlanmış olarak etki bırakmaktadır.

Görsel 6. Jean Rill-Alberto, Dikiş Meditasyonu 36, 2020
Figure 6. Jean Rill-Alberto, *Stitch Meditation 36*, 2020

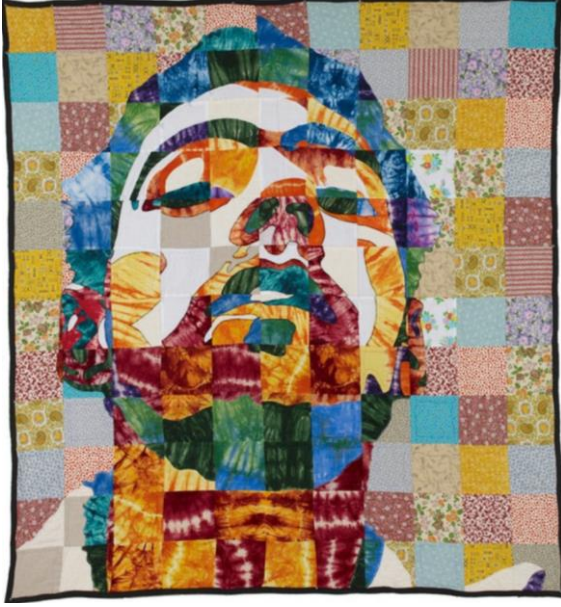
Görsel 7. Sonia Aniceto, Berger 3, 2016
Figure 7. Sonia Aniceto, *Berger 3*, 2016

Görsel 6’da Jean Rill-Alberto, Dikiş Meditasyonu 36 (Stitch Meditation 36) isimli çalışmasında, kağıt üzerine desen çizilmiş ve çizimi yapılan desen aynı zamanda el dikişi ile boyutlandırılmıştır. İç içe geçen geometrik şekillerin ve birbirine yakın çizgilerin birleşmesiyle perspektif etkisi oluşturulmaktadır. Yüzey üzerine uygulanan dikiş işlemi ile tamamlama ilkesinin yanı sıra şekil-zemin ilkesi de vurgulanmaktadır.

Görsel 7’de Sonia Aniceto, tuval üzerine yağlıboya çalışmasında tamamlayıcı olarak düz dikiş tekniği kullanılmış, hareketli bir silueti andıran görselin alt kısmını dikiş teknikleri kullanarak oluştururken; üst kısmını, boya ile soyut olarak tamamladığı görülmektedir. Tuval üzerinde kullanılan boya ve dikiş tekniği birbirini tamamlayıcı unsur olmaktadır.

Yakınlık: Parçaların birlikte gruplanması, birbirleri ile olan yakınlık ilişkisine bağlı olarak değerlendirilmektedir (Civcir, Özdemir, 2015). Göz, birbirine şekil olarak yakın olan nesnelere gruplandırma yaparak algılamaktadır. Bir yüzeyde yer alan ve aynı şekle sahip nesnelere tek tek değil grup olarak algılanmakta ve anlamlandırılmaktadır. Zihinde, şekil ve rengin yanı sıra anlam olarak da yakınlık ilişkisi söz konusudur.

Görsel 8. Luke Haynes, Kişisel portre 2
Figure 8. Luke Haynes, Self Portrait 2

Görsel 9. Aaron McIntosh, Akrabalık Yorganı, 2021
Figure 9. Aaron McIntosh, Kinship Quilt, 2021

Görsel 8’de Luke Haynes, kare şeklindeki kumaş parçalarını birbirine ekleyerek patchwork tekniği ile oluşturduğu yüzeyde aynı zamanda bir portre görünümü oluşturmuştur. Parçaların oluşturduğu bütün aynı zamanda yüzeyde çeşitlilik yaratmakta farklılığın uyumu ve bütünselliğine dikkat çekmektedir. Form olarak aynı ölçülerdeki farklı renklerdeki kumaş parçaları ile bütünlük yaratılmıştır.

Görsel 9’da Aaron McIntosh’un farklı kumaş parçalarını bir araya getirerek kullandığı çalışmada, aile ve akrabalık gibi insan ilişkilerini yorumlamaktadır. Akrabalık ve insan ilişkilerinden edindiği deneyimleri “iz” olarak tanımlayan sanatçı bu izleri kumaş parçaları ve applique tekniği ile özdeşleştirerek yorganların üzerine yaptığı applique tekniği ile somutlaştırmaktadır. Applique tekniğini insan ilişkilerini, insanların birbirinin hayatına olan etkisini tanımlamada bir araç olarak kullanmaktadır (URL 3).

Devamlılık: Aynı yönde giden birimlerin birbirleriyle ilişkili olarak, birlikte gruplanarak algılanmasıdır (Civcir ve Özdemir, 2015). Aynı yöndeki çizgiler bir bütün olarak algılanmaktadır (Alpan, 2008, s. 89). Belirli bir yönde birbirini takip eden imgelerin oluşturduğu etki olarak tanımlanmaktadır. Dikiş teknikleri ile yüzeyde oluşturulan, birbirini takip eden kesik çizgi görünümleri bir anlamda da devamlılığın göstergesidir.

Görsel 10: Hinke Schreuders, Seviyor, sevmiyor, 2022

Figure 10: Hinke Schreuders, She loves him, she loves him not, 2022

Görsel 11: Lindsey Gradolph, Yollara İhtiyacımız Yok, 2021

Figure 11: Lindsey Gradolph, We Don't Need Roads, 2021

Görsel 10 Hinke Schreuders'in fotoğraf üzerine dikiş tekniği uyguladığı çalışmasında, dikiş tekniği ile fotoğraf yüzeyinde boyut ve renk etkisi yarattığı görülmektedir. Siyah-beyaz baskı yapılmış fotoğrafın üzerine renkli dikiş ipleri ile yaptığı çalışmada dikiş tekniği ile devamlılık hem de şekil zemin ilişkisi kurulmaktadır.

Görsel 11 Lindsey Gradolph, beyaz pamuklu ip ile elde nakış-işleme tekniği kullandığı çalışmasında, birbirini takip eden kesik çizgiler ile boyutlu görüntüler oluştururken aynı zamanda içe doğru derinlik etkisi yarattığı görülmektedir. Görsel algı üzerinde devamlılık etkisinin yanı sıra derinlik etkisi de yaratmaktadır.

Benzerlik: Birbirlerine bir şekilde benzeyen öğeler grup olma eğilimi gösterirler (Civcir, Özdemir, 2015). Benzerlik yasasına göre; biçim, renk, doku, hareket gibi ortak görsel özelliği olan nesne veya olaylar beyin tarafından gruplandırılmaktadır (Alpan, 2008).

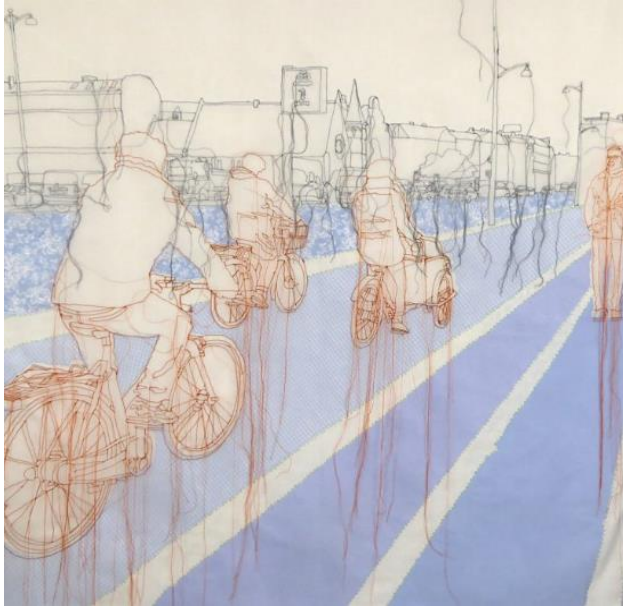
Görsel 12. Deniz Sağdıç, “ready-remade” 2019
Figure 12. Deniz Sağdıç, “ready-remade” 2019

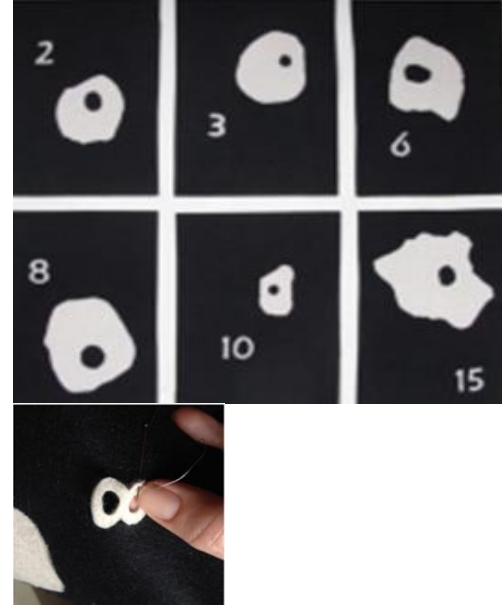
Görsel 13. Rosie Lee Tompkins, İsimsiz, 1987
Figure 13. Rosie Lee Tompkins, *Untitled*, 1987

Görsel 12 Deniz Sağdıç'ın jean kumaş parçalarından oluşan portre çalışması incelendiğinde, birbirine benzer ölçülerdeki kumaş parçalarının tekrarlanmasıyla bütünü oluşturduğu, Görsel 13 Rosie Lee Tompkins'in çalışmasında yorganlama tekniğini kullandığı, farklı renk ve boyutta üçgenlerden oluştuğu görülmektedir. Renk ve ebat dikkate alındığında yüzeydeki yeşil, sarı, mavi renkler dikkat çekmekte ve aynı renkte olan şekiller ayrılmaktadır.

Şekil-zemin: Göz imgenin şeklini arka plandaki görüntüleri dikkate alarak anlamlandırmaktadır (Civcir ve Özdemir, 2015). Göz ve anlamlandırma arasındaki süreçte şekil-imge ve zemin-arka plan arasındaki ilişkide bireyin ilgisi, algısı üzerinde belirleyicidir. Şekil-zemin ilişkisinde ilginin şekillendirdiği algı etkilidir ve dikkat çekmek istenen unsur değişkendir. Gestalt algı ilkelerinin tümü ile ilişki içerisinde olan tek ilkenin şekil-zemin ilkesi olduğunu söylemek mümkündür.

Görsel 14. Rosie James, Streetlife, 2019
Figure 14. Rosie James, Streetlife, 2019

Görsel 15. Vanessa Rolf, 6 Panel, 2017
Figure 15. Vanessa Rolf, 6 Panel, 2017

Görsel 14 Rosie James, dikiş ipi ile yüzeye oluşturduğu çalışmalarında dikiş teknikleri ve dikiş ipi ile hem hareket etkisi yaratmakta hem de kontür oluşturarak belirginleştirmektedir. Görsel 15 Vanessa Rolf'a ait çalışmada; siyah zemin üzerine keçeden oluşturulmuş parçaların applike tekniği ile uygulandığı görülmektedir. Seçilen malzeme özelliği dikkate alındığında, geri dönüştürülmüş malzeme ile çevre duyarlılığına dikkat çekilirken, zemin rengi ile yapılan applike uygulamaları zıtlık oluşturarak yapılan işlemleri daha belirginleştirmektedir.

Sonuç

Günlük hayatta fonksiyonel bir teknik olarak kullanılan dikiş dikme eylemi, sanatsal bir teknik ve ifade biçimi olarak da kullanılmaktadır. Dikiş dikme eyleminin, birleştirme amacı dışında, sanat alanında algısal yanılma-illüzyon aracı olarak da kullanıldığı çalışmalar görülmektedir.

Özellikle 1950'li yıllardan itibaren konuşulmaya başlanan postmodernizm söylemleriyle beraber postmodern dönem, postmodern sanat kapsamında değerlendirilmesi mümkün olan "disiplinler arası" olma durumu, farklı alanları farklı üretim biçimleri ile aynı ortamda buluşturmaktadır. Bu durum, sanat alanında, disiplinler arası malzeme, disiplinler arası sanat olarak değerlendirilmektedir. Tekstil malzemeler, dikiş iğnesi ve dikiş ipi de "disiplinler arası" üretimlerde kendine yer bulmuş, gerçek işlevlerinin dışına çıkmıştır. Günlük hayatta giysi üretiminde, tekstil yüzeylerde fonksiyonel ve estetik amaçlarla görmeye alıştığımız bir teknik olan dikiş, sanat üretiminde de yaygın olarak kullanılan bir teknik durumundadır. Estetik-görsel anlamının yanı sıra kavramsal anlamlar da ifade etmektedir.

Tekstil yüzeylerin birleştirilmesi amacıyla kullanılan dikiş teknikleri, birleştirme amacı dışında, uygulandığı yüzeylerde çizgisel-grafik etkiler yarattığı da görülmektedir. Bu çalışmada; applike, kapitone, patchwork-kırkyama, işleme-nakış gibi başlıca dikiş teknikleri kullanılarak oluşturulan çalışmalar, gestalt algı ilkeleri doğrultusunda incelendiğinde; bu tekniklerin şekil zemin, benzerlik, yakınlık, tamamlama, devamlılık ilkeleri ile algı üzerinde bütünü yaratmakta ve bütünün bir ögesi olmaktadır. Günlük yaşam içerisindeki insan ilişkilerinin yorumlanmasında da bir araç olmakta, iğne ve iplik aracılığıyla işlenen her bir detay, insan zihninde yaşam ile şekillenen görsel algı ve belleğin yansımasını temsil edip, sanat alanında ise plastik unsur olarak yeni anlamlar kazanmaktadır.

Kaynakça

- Alpan, G. (2008). "Görsel Okuryazarlık ve Öğretim Teknolojisi", *Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, Aralık 2008, Cilt: V, Sayı II, 574-102.
- Arnheim, R. (2018). *Görsel Düşünme*, (R. Ögdül Çev.). Metis Yayınları.
- Ay, B. (2018). *Sanat Objesi Olarak Tekstil*. Alternatif Yayıncılık.
- Barrett, T. (2012). *Sanatı Eleştirmek Günceli Anlamak*. (G. Metin Çev.) Hayalperest Yayınevi.
- Berger, J. (2022). *Görme Biçimleri*, (S. Yurdanur Çev.). MetisYayınları.
- Bilirdönmez, K., (2022). Çağdaş Tasarımda Optik Yanılsamalar ve SHIGEO FUKUDO Örneği. *Journal of Humanities and Tourism Research*, 12 (2): 285-299.
- Civcir, E., Özdemir, İ. (2015). *Tasarımda Plastik Öğeler ve Plastik Sanatlar*, Akademisyen Kitabevi.
- Coşkun Onan, B. (2020). *Çağdaş Sanat Dersinde Disiplinlerarasılık*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Çağlayan, E. (1978). *Giyim Öğretim Teknikleri*. Semih Ofset Matbaacılık.
- Gündoğdu, R. (2019). *Duyum ve Algı*, Ş. Işık (Ed.), Psikolojiye Giriş içinde ss. 77-110. Pegem Akademi.
- Kuspit, D. (2018). "Sanatın Sonu", Çeviri: Y. Tezgiden. Metis yayınları.
- Leppert, R. (2021). "Sanatta Anlamın Görüntüsü", Çeviri: İ. Türkmen, Ayrıntı Yayınları.
- Ocvirk, O.G., Stinson, R.E., Wigg P.R., Bone, R.O., Cayton, D.L., (2015). "Sanatın Temelleri Teori ve Uygulama", Çeviri: N. Balkır Kuru, A. Kuru, İzmir Karakalem Kitabevi Yayınları.
- Önder, B., (2021). "Gerçek ve Anlam Arasında Etkileşim Yaratma Tekniği; Anamorfik İllüzyon", *İletişim Çalışmaları Dergisi*, 7(2):219-261.
- Sayar, K., Dinç, M., (2011). "Psikolojiye Giriş". Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.
- Shiner, L. (2018). "Sanatın İcadı", Çeviri: İ. Türkmen, Ayrıntı Yayınları.
- Uçar, T.F. (2004). "Görsel İletişim ve Grafik Tasarım", İnkılap Kitabevi.
- URL 1:** Artvisor, 2022, "Louise Bourgeois: The Woman Child at the Hayward Gallery, London". <https://www.artvisor.com/exhibition-review-louise-bourgeois/>. Erişim Tarihi: 10.06.2023
- URL 2:** TextileArtist.org. "Discover: Five Contemporary embroidery artists", <https://www.textileartist.org/10-contemporary-embroidery-artists/>, Erişim tarihi: 11.8.2022
- URL 3:** Newsuns, "Kinshipquilt", <https://newsuns.net/aaron-mcintosh-kinship-quilt/>, Erişim tarihi: 12.11.2022

Görsel Kaynakça

Görsel 1: https://lindarobertus.blogspot.com/2010_12_01_archive.html, Erişim Tarihi: 12.06.2023

Görsel 2: <https://www.thebinderie.com/#/housetops/>, Erişim Tarihi: 20.11.2022

Görsel 3: <https://www.textileartist.org/10-contemporary-embroidery-artists/>, Erişim Tarihi: 11.8.2022

Görsel 4: <https://asianartdatabase.org/artist/choi-so-young/>, Erişim Tarihi: 26.10.2022

Görsel 5: <https://www.ekdergi.com/gestalt-kurami-algı-ve-algıda-orgütlenme/>, Erişim Tarihi: 20.01.2023

Görsel 6: <https://www.textileartist.org/jean-rill-alberto-fabric-paper-stitch-relax/>, Erişim Tarihi: 21.05.2022

Görsel 7: Contemporary İstanbul, Çekim tarihi: 25.10.2018

Görsel 8: <https://charlottestreet.org/2019/03/patchwork-portfolio-a-chat-with-luke-haynes/>, Erişim Tarihi: 12.11.2022

Görsel 9: <https://newsuns.net/aaron-mcintosh-kinship-quilt/>, Erişim Tarihi: 12.11.2022

Görsel 10: <https://welikeart.nl/product/hinke-schreuders-4/>, Erişim Tarihi: 12.11.2022

Görsel 11: https://www.textileartist.org/10-contemporary-embroidery-artists/lindsey-gradolph-lindzeanne_image-2/, Erişim Tarihi: 21.05.2022

Görsel 12: Galeri Işık Sergi, Çekim tarihi: 11.12.2021

Görsel 13: <https://www.artsy.net/article/artsy-editorial-quiltmakings-deep-traditions-influencing-contemporary-art>, Erişim Tarihi: 12.06.2023

Görsel 14: <https://www.textileartist.org/10-contemporary-embroidery-artists/>, Erişim Tarihi: 11.8.2022

Görsel 15: <https://www.axisweb.org/p/vanessarolf/>, Erişim Tarihi: 29.5.2022